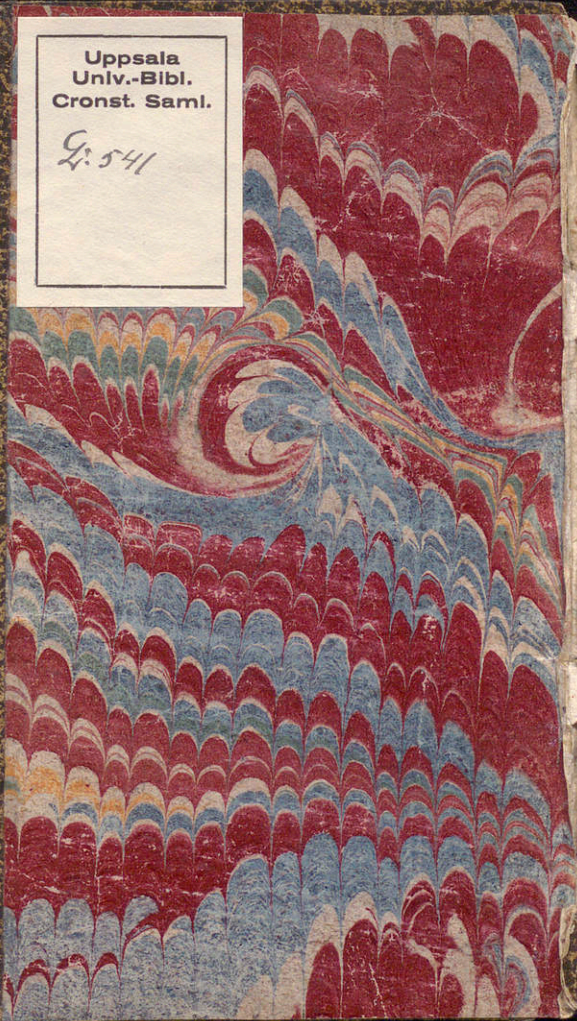

Uppsala
Univ.-Bibl.
Cronst. Saml.

G: 541

76

9

221
En kort

H. VII. 2.
L. VII. 3.
Berättelse

om the nyss upfundne

Hålsö-Waller/

På skillnaden emellan Fläckie-
bo och Kijla Sochnar i

Wesmanland.

Hwad mineralier the hålla/
och emot hwilka sjukdomar the
bäst kunna tjäna / med mera/
som ther til hörer;

I största hast sammanfattad

af

SAMUEL SKRAGGE.

Med. Doct. och Med. prov. Wesm.

STOCKHOLM/

Tryckt uti Kongl. Booktr. hos Sal.
Bankifs Ancfia.

1701.

1741 43
Hans Kongl. May:kt
TroMan och Landshöf-
dinge öfwer Wasmanland
med Silfwer- och Järn- Bergs-
lagerne/ samt Ståthållare
på Wåsterås Slätt/

Den Högwålborne Herre/

SENN

Bar. GUSTAV
CRONHIELM;

Min Hög = Gunstige
Patron och Befordrare.

Högwålborne Herz Baron
och Landshöfdinge/

Nåd-gunstige Herre.

DEn stora försorg och
omwårdnad / som
Högwålborne Herz
Landshöfdingen alt ifrån sin
ankomst til denna höga be-
ställningen draget/ och ända
geligen drager för denne sig
anbetrodde provinces vps-
komst och flor, iemte de måns-
ka prijswärdiga utwägar/
han i dessa frigstider påfun-
net til allmogens och gemene
mans lifande och bästa/ haf-
wa gifwit mig den otwifel-

) (2

ach=

achtiga förhoppning/ det lär
rer Högwålborne Herz Baro-
nen och Landzhöfdingen en
med ogunst förmärckia / at
jag denna lilla och ringa tra-
ctat honom dedicerar och
vpofferar. En såsom han til
största dehlen syftar på Hög-
wålborne Herz Landshöfdin-
gens vnderhafwandes hälsas
igen förskaffande eller vprätt-
hållande / särdeles de fattig-
as / som en hafwa stora me-
del at fåsta på medicamen-
ter, och för hwilkas skull
Gud den högste besynnerli-
gen synes hafwa vppenbar-
rat och framtedt detta för
lätt prijs fångna hälso-
del:

del : Så lærer och Högwål-
borne Herz Landshöfdingen/
som för de fattiga hafwer
en särdeles försorg och öm-
het / til detta werckets vp-
komst och förkofring draga
så mycket större benågenhet/
som det ländet Gudi / som
gifwaren / til åhra / den fat-
tige nästan til hugswalelse och
lijsa / och honom sielf til ett
erwårdeligt åminne och be-
röm. Jag som allenast är
vpfinnaren deraf / recom-
menderar med hörksam re-
spect och åhretwyrkning det
sammas ytterligare befor-
dran så wäl som mig sielf til
Högwålborne Herz Lands-
höf-

höfdingens höga Gunst och
benägenhet/ ouphörligen för-
blifwandes

Högwälborne Herz Baronens
och Landshöfdingens

Demödige och allerhörsamste
tjänare

Sam. Skragge.

Deras Kongl. Man:^{ter}

**Tro Man och Archiater,
samt Præses uti det Kongl.
Collegio Medico i
Stockholm/**

**Den Edle och Wälborne
Herr W R B A N N
S J A N N E /**

**Minom Högt-Gunstige
Gynnare /**

Edle och Wälborne Herz
Archiater,

När jag Anno 1684.
om sommaren skulle resa
öfwer ifrån Holl-till En-
geland/ fick jag med på resan af
Sal. Doct Molitor den åhret til-
förene af Herz Archiatern utgif-
na tractat, kallad lilla Wattu-
profwaren; hwilken medan jag
vnder wägen med nöye genomlä-
ste/ upåggiade han mig at mehra
än tilförene tänckia på den mate-
rien om hälso- och mineral-brun-
nar. Swarföre jag ock/ när jag
kom öfwer til Engeland/ med flit
bijwistade och besökte alla der be-
kante Suurbrunnar Isington,
Epsom, Tunbridge &c. och sedan
här och der/ vnder mina resor/
hwarest tilfälle gafs mig om an-
dra här och der förefallande vn-
der-

derrätta; til des iag hemkommandes fick förnöya min curiositet i detta mål med wåre egne inländste Hålsokällors försökande och proberande. Och som denne nu nämde tractat gaf mig anledning at besökia de fremmande mineral-källor/ så fick iag en mindre åhuga at eftersökia någon sådan här i den mig anförtrodde province Westmanland / sedan jag den andra Herz Archiaters tractat om hwarjehanda mineraliers vpsinnande om händer fått: råkade änteligen efter långt omkringfökiande på dessa källor i Gläckiebo och Kijla sochnar/ om hwilka jag denna ringa och korta tractat i hastighet sammansatt; kunnandes ingen förundra/ at jag honom efter min skyldighet dedicerar och tilägnar den/ som der til waret vphoswet och orsaken/ med
delst

delst sina goda manuductioner,
hwişkē ock der om kan gifwa bästa
omdöme/ och så mycket bättre kan
taga källornas oskuld i försvar/
i fall de af någon afwundsmän
skulle antastas/ som han icke alle-
na om sådana saker / fram för
någon annan/ har bästa kunsta-
pen/ utan ock sielf behagat dem
besökta och probera. Och jag
förblifwer in til min dödsstund

Wälborne Herz Archiaterns

Tienstskylligste Tienare

S. Skragge.

Extract af deras Kongl. May:lers
Archiaters H. r Doct. Urban Hernes
Bref ut Högwälb. H. r Baron och Landzhöfdingens
gen Gustaf Cronhielm daterat Stockholm
den 19 Junii 1701.

Jag war för någon tiff sedan med H. r Do-
ctor Stragge uti Fleckebo och besåg
samt proberade Sättra 5. Brunnar/ aff
hwilka jag dhe 3. kallade Trefaldighez Brunnar/
befant aff särdeles qualiteter/ så at jag hoppas
det desse Watten de Medwiffke lijret lära effiera
gifwa och i wissa siudommar til åfwenyres öf-
wergå/ som i Niälee-siudommar/ Hiertelaps-
ningar/ hwijta flussen/ Menibus tam retentis
quam nimis, in Artritide vaga Scorbuticâ,
Så wät som alla Scorbuti generibus, hwar om
nu wore för wñdlöfftigt at handla. 3 Baad
hoppas jag at dhe mycket större Curer lära giö-
ra än Medwñ/ warandes aff Mineralier myc-
ket räkare än dhe förra: Och ehuruwäl at syntli-
ga Victrioli flores opp i Jorden efflorescera så
äro dhe dock/ som jag i Laboratorio försökt/ så
sivchtige at dhe ingalunda ehuru lindrigt dhe han-
teras til något Corporaliskt Victriolum eller sal
Victriolatum tunna bringas/ och det mig aldras
måst behagar/ at desse Brunnar äro uti Högs-
wälborne Herr Landzhöfdingens tiff tomnat
brunt/

bruut/ hwilken Beder Ingen af dhe förra Herrar
Landzhöfdingar har kunnat beleswa/ in Inventio
alicujus acidulæ är intet så ringa ting som man
troor. I Tyskland/ Franckrike och Engeland
enär sådant steer/ blir der aff ett starkt No
och alla avisor fulla/ och dhe som det upfunnt
eller i bruut bracht/ med särdeles nådetecken
ansedde. Revera är det en särdeles Wälsignets
se/ at dhe i h. r. Landzhöfdingens tid uptommit/
förhoppandes tag at dhe med tiden låra komma
i större renomé än man troor och täncker.

Detta Extract wara lösta lydande med
original brestwet / attestera

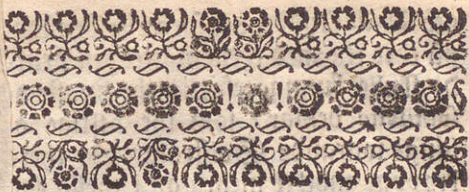
Joh. Wehnlös. S. Thuen.

Gunstis

Gunstige och wäl sinade Läsare.

Jag hade icke tänckt låta denna ringa tractat komma i dagsliuset/ för jag skulle få tilfälle at wid desse Hälkällor/ som der i beskriwas/ samla flere observationer och fatta deraf mehra erfarenhet: men de/ som hafwa öfwer mig at råda/ hafwa funnit nödigt / at jag skulle der med utan upskof fortfa-
ra; hwilkom iag ock är skyldig at lyda/ fast än til min egen sakra och skada wercket blir ofullkomligt och omoget; lärandes utan twiswel Herz Doct. Carl Friderich Below, som i år antaget försorgen der af/ få tilfälle at til en annan gång anskaffa flera antekningar af de lyckosama curer, som här förmodeligen skee lära/ hwarom iag så mycket säkra re hopp hafwer/ som jag icke allenast af erfarenhet på min egen kropp/ utan ock på 100:de andra kan giöra mig derom ett säkert slut; til at förtiga / det sådant ofelbart måtte genom Guds wälsignelse följa/ i anseende til dessa Källors herrliga halt och hälsosama mineralier, fast än en anten alt för ensaldig/

Dig/eller oflook/ eller ock alt för arg
(om han det med flit och berådt mod
giort) har skrifwet/ at man för dem
skulle achta sig/ efter som omkring dem/
när tårt wäder är/ ligger hwit förgift;
icke förståendes/ at det järn-victrilet, som
med liten alunachtighet sig på spånar/
stenar/ eller jorden / omkring bruñare
sätter/ och crystalliserar, är ett godt proof
af den ymnighet/ som af mineralierne
är der yti/ och således mera at beröms
än straffa. Och skulle det wara
förgift/ så hade jag och flere andra/
som der af ofta mycket med tungan af-
slickat och swälgt/ redan waret om lif-
wet; utan det är snarare ett förgift af
en förgiftad tunga/ at sådant utsprida/
särdeles om det är skedt af den/ som om
sådana saker wil hafwa förstånd och
wetenskap. Jag anbefaller eliest dets
ta hastiga och omogna werck och mig
sielf/i den gunstige Läsarens gunst och
twifelachtiga benägenhet med förmo-
dan/ at det / som wälment skrifwet är/
och wälment uptages och vtydes.

Thet första Capitel.

Om these hälsofällors vppfin-
nelse och belägenhet.

SDen store och barm-
hertige Guden / som hwart
och ett land / och hwar och en
ort med allehanda nödtärf-
tigheter så wäl til lifwets up-
behålle / som til andra tarfwer försedt
och wälsignat; han har ock en mindre
hem med sådana mediciner och läke-
domar begåfwat / som til the på them
näst gångbare bräckligheters och sjuk-
domars hemmande och läkiande kunn-
iana. The Indianer och andra vthi
the hiziga climater och länder boende
olk har han med hwarjehanda hiziga
2 och

och subtile krydder och speferier benådats/
på thet the med them måtteligen brukas/
de skulle kunna ersättia the finaste och
subtilaste deklar / som the heftige och
länge warande Solstrålar vhr thesas
kroppar mycket mehra än i thesa kalla
länder vthdrifwa. Of åter igen / som
i thesa kalla orter kommit at bo / hwilka
ha hafwa kroppar af första vhrsprån-
get mycket solidare och hårdare / hwilka
ock til föllie af Poëtens vthsago äro

Gens indurata gelu

hafwandes blodet och andra wätstor
så mycket segare och tiockare / som win-
terens hoos of warande öfvergår som-
marens korta frögd; of säger iag / har
then gode Guden ther emot rikeligen
wälsignat med allehanda mineralier och
metaller, som dageligen vthur ior-
den vppgräfwat / och ännu mera
vppgräfwat kunde / om wij med
större flit ther efter sökte / twiswels
vthan at wij iemte andra nyttiga
heter / ock af them skulle hafwa til wår
hälsas vpratthållande och igenfäende
then förmåner / at medelst mineraliernes

så mycket stadigare och långsamare weres-
kande på våra kroppar / theste bättre öf-
werwinna then medfödde swårigheten
at blifwa curerade: warandes det os-
emotsäneligit / at sådana mineralier och
metaller, och af them beredde läkedomar /
hwarken så hastigt mista sin kraft och
medicinalsta dygd / eller så lätt vthdun-
sta vhr vår kropp / när the en gång ä-
ro intagna / som the af the hetzige län-
ders krydder och specerier tilredde medi-
camenten. Och på thet thesa minerali-
er så mycket lättare och beqvemligare
måtte kunna komma at inkrächte sig i
vår kropp / och med så mycket angenä-
mare maneer intagas / är lika som af
naturen försedt och förordnat / thet thesa
mineralier skulle ännu / då the äro i sin
första warelse och tilwärt / på många
och åtskilliga ställen imbiberas och insu-
pas af wattuångor och fällesprång /
hwillka sedan theras medicinalsta dygd
och helande kraft skulle til menniskians
nyttu hit til, öfra jorden vpföra / och til-
lika med fällorne vthgiuta. Thetta så
lätta och til intagande angenähma Me-

diciners försärdigande och beredande
haar then vnderbara Naturen för oss och
til vårt bästa/ wärkat kan skee ifrån
werldenes begynnelse; men wij hafwa
wäret så försummelige och förgatne af
vårt eget bästa/ at wij om thesa häl-
sosanma och mehr än guld wärda me-
diciner oss litet bekymrat / til thes then
högtuplyste och högtförfarne Herren /
Herz Doct. URBAN HJÄRNE /
theras Kongl. May:ters Archiater och
Kongl. Collegii Medici Præses, för mehr
än tiugu år sedan/ begynte öppna oss
ögonen och vthi dagsluuset framdraga
the vthi iordennes buik förborgade häl-
so-skattar/ medelst en härlig hälsokallas
upfirande wid Medewij i Östergöth-
land/ samt lärda och grundrika förstrif-
ningar/ huru man sådana hälso-medel
sig til bästa nyttan skulle applicera och
nyttia: tagandes och på sig then mö-
dan at i många år å rad med egen
manuduction lika som med handen föra
til thesa för thetta fördolda/ och mehr
än Cimmeriæ tenebræ, oss obekanta ior-
denes hästwor. Och har hans idfesams-
het

het och stora benågenhet at så medelste
tiåna sin nödlidande nästa/ och sitt kära
fädernesland/ ey therwid stadnat/ vthan
har han ock så genom många wäckra i
trycket vthgångna Tractater noggsamt be-
wist sin beredwillighet at så wäl i andra
nödrvändiga och för thet allgemena bä-
sta mycket nyttiga saker/ som i thet nu
omtalte hälsowatnets vpsinnande och
beskrifwande betiåna sit fosterland. **S**-
bland andra dehls af trycket vthgångna
dehls af oss ännu högt efterlångtade
skrifter är ock then af A:o 1694. Tractat
Kallad: Kort anledning til hwariehan-
da mineraliers vpsinnande här i vårt k.
fädernesland; Then samma är then/
som gifwet mig första anledning til
theße hälsobrunnars vpsinnande: Ey
som iag ifrån många åhr tilbakars haft
en särdeles Lust til sådana watns skär-
skådande och undersökiande/ så blef iag
therigenö lika som retad och vpmuntrad/
at med så mycket större idkesamhet mig
therom winläggia; thet iag ock thet ena
åhret efter thet andra gjort/ så wida
mina mig af höga Öfwerheten anbes-
A 3 falte

falte resor och upwachtingar thet tillå-
tit/ til thes iag änteligen/ sedan män-
ge andre ey wille aldeles swara til min
åstundan/ råfode på thesa dehls på
Sättrans bys ägor i Fläckebo sochn
och Wesmanland/ dehls på Broarnas
och Rångsbäckas grund i Kijla sochn
och samma province belagne källor/
hwilka särdeles the första/ efter ett no-
ga vnderfökiande gifwe en sådan för-
hoppning om sig/ at iag resolverade
mig utan widare betänckande/ sielf be-
tiana mig af them til min hälsas we-
dersång/ på hwilken iag vnder then lång-
sama Ryska resan sammandraget äth-
st. Alliga anstötter; kunnandes iag thet
vthan skrymterij bewitna/ at iag i sielf-
wa wercket af them fann then nyttan
til min hälsa/ at iag therföre har orsak
at innerligen tacka then högste Guden/
och med the 3. män vthbrista af thesas
lässängs 76 vers. säyande: J brunner/
läfwer Hærran/ priiser och vphöger hos-
nom ewinnerliga. Hw ilket ock många
andre gjorde och sade/ som ther ifrån
med en hälsosam kropp och förnögd
sinne

finne hænginge / sedan the them förles
det åhr någon tid brukat.

The äro på thet ena stället / som ligz
ger på Sätrens bys ågor / til talet tree
stycken / springande ongefåhr 3 qvarter i
från hwar andra; af hwilka then ena /
som närmast vpp til landswägen vth-
flyter / synes til smaken wara starkast /
hafswandes i sig ock så fast flera ådrar
än the andra / them man til 10 à 12. kan
räkna / som med ett lustigt spelande san-
den immerfort ifrån grunden vpkasta /
lika som en starkt kokande gryta sina
bublor vphåfwer. Then andra på hö-
gta sidan / norr om then vpvällande /
synes wara något swagare; och then
tredie söder om the andra belågen tyckes
wara något grofware och icke så lefwans-
de och subtil som the 2. förra. Och som
hon föhrer mehr ochra och schlich än
the andra / så kan hon til badande bäst
brukas. Man har funnit skialigt at ef-
ter som the ignom ett litet begrep äro
3. til talet / kalla them **Helga Trefal-**
dighets Källor / af hwilkens nåd
och wälsignelse the ock hafwa sin kraft

och werckan. Then fierde ligger på ett
torps/ Broarnas ågor/ söder om the förra/
wid påß 400 steeg ther ifrån/ nästan
af samma halt och art/ som the förra;
löper upp i en källa mitt på en ång/
hwilken/ efter som hon tillika med the
andra samma åhr är påfunden/ på
hwilket Gud then högste gaf H:s Kongl.
May:t wår nådigste Herre och Konung/
then stora och underbåhra segren öfwer
the fredsbrytande Ryfär/ har til ewår-
deligit åminne af en så härlig och lykes-
lig action, welat kalla **Segerkällan.**

Then femte ligger på ett torps/ Fångs-
bäckas grund åfwen i Kijla söchn/ ohn-
gefåhr 400 steeg söder om then omtal-
ta Segerkällan; tyckes liggia litet fance-
fare ån the andra/ men är dock i när-
maste gråden af samma art och egen-
skap som the. Och som the ligger wid ett
berg/ kallad Brudberget/ så må hon be-
hålla namnet af **Brudkälla**; tör hån-
da/ at man med tiden får säija om hens-
ne: nömen & omen habet, hon har både
namnet och gagnet.

These alle brunnar eller källor åro
belåg-

belagne strart wid stora landsvägen /
som löper ifrån Västerås til Fahlun / 3.
mühl ohngefär ifrån Västerås och 1.
och en fjerdedehls mühl från Sahlberget /
från hwilka städer man dageligen och
och stundeligen kan hafwa tilförsel på
allehanda nödwändigheter / särdeles is-
från then förra / til hwilken man kan få
10. bud om dagen / om man will / med
föhrbönder / som ther dag och natt för-
biffahra med koppar / järn / spanmål och
andra perkedlar / som gå upp och ifrån
Fahlun och Bergslagen. Theßutan
liggia ther när omkring Komfertuna /
Kulla / Kumbla / Sala / Färnebo etc.
sochnar / från hwilka lärer kunna an-
skaffas för penningar alt / hwad man
til lifs uppehälle och andra tarfwer kan
hafwa af nöden. Ofwan för källor-
na på then sijdan / som wetter moot
Sahlberget / äro många höga berg och
bergskullar / som hela långa stycket bort-
åth alt högre och högre stija / nedan
för them liggia åthskilliga lustiga och
angenähma ångiar / och kring om the
samma så wäl som på alla sijdor om

brunnarna/ finnas inkom några mu-
 quete-skätt åthskilliga byar och wälbyg-
 de gårdar / vthi hwilka brunngäst-
 na kunna inrymmas / til thes man med
 tiden får byggia och laga andra beqem-
 ligheter för them: kunnandes man
 thetta folckslaget / som ther kring byg-
 gia och leswa / serdeles berömma / at the
 mycket höfligare och wettigare äro i sina
 omgånge / vthi handel och wandel myc-
 ket redligare och billigare / än the andre /
 som längre öster emot Stockholm boos;
 och at the sina huus nättare och liusa-
 re bygd / hållandes them mycket ren-
 ligare och hyggligare än i Bypland och
 theromkring stæer / så at man med the-
 ras wårdskap kan wäl wara til freds.

Thet andra Capitel.

Om the mineralier, som thes-
 sa hälso-fällor innehålla.

Ug mände i försedne sommars
 åthskillige gångor thessa mine-
 ral-fällor probra med præci-
 piteran-

puterande, destilerande, evaporerande,
och alla andra wanliga maneer at sådant
förrätta med; och til mycket större sä-
kerhet öfvertalte och förmådde iag
Wälborne Herr Archiatern Hiärnes/
(hvars erfarenhet och stora wetenkap
i thetta och andra måhl nog samt be-
fant är) at för några dagar sedan ta-
ga på sig then mödã och resa dijt/ at them
tillika med mig probere; hafwandes
man wid alla therpå gjorde proof fun-
net them/ jemte then allgemena grund-
syrligheten/ som är alle gode minerals
Fällors lika som luf och ande/ hålla til
en dehl järnviétril/ god ymnoghet af
järnswafwel/ och litet allun/ och i alla
måål mycket koma öfvoerens med Med-
wij Högbrunn/ förutan thet at thesa
Fällor/ särdeles then ena af the H. Tres-
faldighets Fällor/ som ligger närmast
öpp til landsvägen/ til smaken finnes
något starkare.

Swad acidum universale eller then
allgemena grundsyran är/ och hwadan
och huru hon genereras, och sedan i
hwad effecter och werckan hon sig uth-
wis

wiser/ har then ofta nämde Höglärde
Herr Archiatern Hiärne til en dehl i sin
stora Tractat om Medwij Suurbrunns
när tryckt A:o 1680. berört/ men fast
fullkomligare sig ther om vthlätet vthi
thes Swänsta Physicaliska skrifter/hwils
ka iag haft then ähran at med stort
nöye see något af; önskaendes/ at han
ey längre wille innehålla ett så nyttigt
werck och i många tilfällen högtnödigt
för Mediciniska Faculteten/ som för he-
sa fäderneslandet. The två af S. Tres-
faldighets Källor/ som the med acido u-
niversali äro mehra begäfwade än then
tredie/ så finnes ock thetas watn wara
mycket subtiligare, än then tredies/ som
kommer upp mot söder/ på hwilken ock
finnes mera af then blå hinnan eller
slichen. Segerkällan synes ock i nämsta
graden komma emot the 2. först näm-
de/ men Brudkällan tyckes ännu intet
wara så aldeles lifsfachtig och subtil som
thessa; men/ kan stee/ när man får tid och
råderum at bättre uprånsa henne/ och
komma närmare til thes ursprång/ tör
hon ännu wissa sig bättre; ty iag kom
alles

allenast af en händelse at träffa på henn
ne/ förledne sommars näst för min af
resa/ då iag fölgde then nedan för i äng
gen hopsamlade ochran och schlichen alt
vpføre/ til thes iag fick see/ huru sieltwa
fällådran kom fram-silande emellan röt
terne på en aal af 7 eller 8. alnars högd/
hvilken iag lät fullhugga; och sedan
thess rötter woro bortransade/ kom fäl
lan til at med några språng så mycket
qwickare yttra sitt lopp.

Alt i thesa källor/ särdeles the 2. af
H. Trefaldighets källor/ är ymnighet
nog af Spiritueusiska subtile dunster/ som
watnet gifwa sin qwick-och lifachtighet/
subtilige och genomträngiande kraft/
wiser nogsamthet sprittande/ som skeer
i glaset/ när watnet af källorne nyss är
vptaget; så at iag ock erfahrit/ at om
thet vptages och påsees/ när litet blåås
och man håller thet motwädret/ så håp
pa these springande spiritus enom hopes
tals i ansichtet: Thet samma wittnar
ock thes genomträngelighet/ så at man
blifwer forcerad til urinerande intet
långt sedan man drucket/ och thet så
fringt

fringt och ofta / at thet är vnder åt / til
at förtiga / huru stor qvantitet ther af
fan drickas (til några stooop) utan at
beswåra magan / och at en stor dehl af
brunnåstarne / vnder thet the än blifwa
lika som druckne och wimmerfante i huf-
wudet ; warandes ock ett proof af samo
ma spirituum ymnoghet / at watnet ins-
tet låter föra sig / fast än aldrig så wäl
täpt / med mindre at thet icke mister en
stoor dehl af sin kraft. Och at ther ock
så är godt förråd af järn-victril och then
sammas swaswel / wiser noggsamt sma-
ken och lucten / så at thet icke allenast
sackta adstringerar och draar ihop gomen
och tungan / när man thet i munnen
håller / vthan ock / när wåtachtigt och
qwalmut wäder är / som förhindrar
dunsternas och ångans opstigande iwå-
dret / fan man känna lucten af järn-
swaslet / och järn-victrilen, långt ther is
från / afwen som thet skeer i wintern /
då thetta watnet är hel liumt och står
som en roök eller dimba omkring ; thet
förra är ett tecken til thes ymnoge mi-
neral dunster. Man fan och noggsamt
ke

See thesse mineraliers Kraft och ymniga
närwarelse af excrementerne, som när
man någon tid theraf drucket/ svartach-
tiga/ grönachtiga/ eller gråachtiga blifs
wa; Urinen drifwes här ock mächta
starckt/ som ock purgeras, somliga til nå-
gra sedes om dagen/ särdeles när the
komma til högsta drickandet. Jag om-
kring Segerkällan och Brudkällan är
järn-victrillen så ymnog/ at han ock/ när
tort wäder är/ sätter af sig hwita flores
Salinos/ eller fint crystalliseradt järns
salt på spånar/ bark/ steen/ jord/ eller
hwad som ligger kring brunnen; hwil-
ket man nogsammt och klarligen see och
smaka kan. Hwarföre thessa källor wäl
lära fodra något starckare magor än
the andra; men lära therjemte hos them/
som them kunna fördraga/ i wissa måål
och sjukdomar gidra en märkelig wers-
kan. Jag har ännu hoos mig liggians
de några trästucken/ som i fior/ när
källorna ypransades/ toges ther vth/
hwilka än luehta så starckt af järnswas-
wel och victril/ at/ när man med en
kniff riswer litet på them/ känner man
luch

luchten långt ifrån / hwilket är ibland
andra ett märkeligit prof af then ymnog-
het / som theruti är af thesa mineralier.

Det tredie Capitel.

Om thessa hälsofallors kraft
och werckan i anseende til hwar-
iehandas sjukdomar.

S Huruwäl många mycket
skrifwa och tala om panacæer
eller allgemena Mediciner, som
skola medelst enahanda slags
läkiemedel bota alla sjukdomar / af hwad
namn och kynne the ock månde wara:
Så sträfwer dock sådant så wäl emot
sielfwa sunda förnuftet / som dageliga
förfarenheten. Men om man respecti-
uè, som man talar i Scholarna, eller i
anseende til andra läfedomar / som icke
så alment / utan hwart för sig / hela en
eller några sjukdomar / wil tala / så kun-
na rätte och gode mineral-brunnar med
större skäl / än något annat ännu kunn-
nigt

nigt hälsomedel / Pallas panacæer eller
allgemena läkedomar. Ty man haer af
förfarenheten / at the så mångahanda
slags sjukdomar hemma och bota / at
the ock the / som äro helt contraire och
twårt emot hwarannan / afhielpa:
Stundom purgera the / stundom stop-
pa / stundom öka swetten / stundom min-
ska / ofta föröka menstrua, ofta åter
förminska / och så vidare; alt / som
the finna kropparne / som them bruka /
wara constituerade och skickade til / och
som andra omständigheter komma emils
lan. Och ehuruwäl en lång förfaren-
het af ett mineral watn länge och af måns-
ga brukadt / kan gifwa bästa profwet af
thes art och kynne; likawist kan man
thet à priori eller i anseende til orsaker-
ne / thet är / til the mineralier, som äre
i watnet / så wäl som à simili eller then
lijkhet / som thetta watn har med ett an-
nat af lika art / säkert nog sluta om
thes werckan och kraft / när thet / som
sig här / rätteligen blir brukadt: hwar-
til när sielfwa effecten eller förfarenhes-
ten kommer / så är man satt vthom alt
twifwelsmål. Swad

Swad thet senare widformer/ som
är förfarenheten/ så har man fuller äm-
nu-ey funnat hafwa så många prof af
thesse mineral-fällors egenteliga werkan
och kraft/ emedan the i fior först worde
yptagne; warandes thet ombyeligit.
Jcke thes mindre hade man tilfälle förs-
ledne sommars/ then lilla tiden thet på-
skod/ at see många och wackra prof af
thesse hälsofällors hälsofama werkan-
de/ af hwilka wid slutet här af några
så exempel allenast skola anföras/ eme-
dan then forthet/ man nu söker/ stulle
wändas i en widlystighet/ om man alla
skullenoga ypråkna. Angående then wer-
kan och nytta/ man af thessa mineral-
fällor kan genom Gudz wälsignelse haf-
wa at förmoda/ i anseende til the mine-
ralier, som thet äro vthi/ och til them
lijfhet/ the med goda och redan länge
proberade hälso-brunnar kunna hafwa/
så hoppas man säkert/ at the i följan-
de måål skola giöra god och behagelig
werkan. Om magan stulle wara förs-
stämmd til centera af sina förnämsta be-
ställningar/ som är anten at begiära
maat och drick/ eller at them rätt dige-

rera och koka: så förmodar man / at
thessa hälsokällor i bägge målen skola
göra sitt bästa / affskiljande the stens
migheter / som kunna förhindra / at then
saften / som naturligen bör flyta til ma-
gan / och ther göra både appetiten och
concoctionen, intet kan anten flyta
til / som sig bör / eller hafwa then tiäns-
liga subtiliteten / samt borttagande the
obstructioner och förstoppelser / som i
magans små förtlar kunna wara för-
orsakade. Och som til matens rätta
kökande mycket gör / at han i tienlig
tid får bli qwar i magan; så kunna
thessa mineral-källor / medelst thet medel-
måttige alunet / som är i them / litet ad-
stringera, och lika som stadigare göra
the slappa magans hinnor / och the små
tråarna / hwaraf hinhorna bestå. Skul-
le ock magan genom tilflytande frem-
mande skarpa wättskor blifwa retad til
at anten fasta upp maten eller föra then
til tarmarna i otid; så kan icke allenast
thetta mineral-watnet skölja af samma
skarpheten / utan ock medelst sitt lindris-
ga adstringerande tilstoppa poros eller
swetts

fwetthälen/ i magan/ så at sådane frem-
mande gäster ey mera komma at sig thet
inlogera eller inrymma. Men skulle
magan genom en öfwerflödigg stemm el-
ser fremmande giäfsning och fermenta-
tion, eller hwarjehanda annan orsak
wända/ thet man äter/ i wäder/ och så-
ledes upblåsas och stinnas/ så kunna
these hälsobrunnar these anstöter mär-
feligen borttaga/ genom nu nämde och
andra onämde orsakers hemmande och
afförande; på hwilket man och förles-
den sommars hade ett märkeliget prof/
som efteråt skal förmålas.

Går man sedan til följe af matens
naturliga gång i kroppen widare til tar-
marna/ så plåga the ofta inwärtas så
öfwerhölias/ och lika som anlimas med
en seeg stemm och pituitå, at the dun-
ster/ som förorsakas af thet/ at gallan
och Succus pancreaticus eller Kiöttförtes-
lens saft thet tilfalla och på nytt iåsa
med then vhr magan kommande ma-
ten/ ey kunna genom fwetthälen af
tarmarna ytdrifwas; hwaraf skeer/ at
en menniska städze är med wäder up-
fyllt;

fylt; och han må äta så lindrig maat/
som han will/ så är han dock iemt och
samt/ som en blåsbelg/ full med wäs-
der. I sådant tilfalle kunna thesse hels-
sofällor mycket vthrätta / medelst thens-
na sega stemmens lösande och smänin-
gom skedde vtförande / hwar af
man ock i sommars hade godt prof.
Ofta händer ock/ serdeles hos them/ som
äre af skiorbiug plågade/ at/ som hos
them hwarfen maten vhr magan kom-
mande/ eller gallan/ eller then nu näm-
de pancreatis eller kiottkörtelens saft äro/
som naturligen bör / tempererade; så
skeer ock hos them i tarmarna en owan-
lig/fremmande och alt för hästig iäsming/
så at ther af genom nedre magmunnen
(som hos sådana är något slaaft) ma-
gan / och magstrupan stiga en hop dun-
ster vp och insinuera sig i the wätstor/
som äro i the körtel-och swampachtiga
kinbenen/ begynnandes ther en frem-
mande iäsming / hwaraf händer/ at the
någon tid efter måltiden/ så en sådan
roña och hetta i ansichtet / lika som sut-
to the för en eldbrasa: thenna händelse
för

förorsakas och hos många / medan the
än äta/ och hafwer sitt vhrsprång mes
stedehls af skörbiugg/ ägandes sitt fun-
dament i magan / som förfarenheten
gifwer; och i sådant mål tiåna these
hälso-källor mycket wäl / tempererande
the förskämde saker/ och magmunnarna
måtteligen och sachteligen ihopdragan-
de; af hwilken händelse man och i som-
mars hade proof och theremot god cur.
Skulle magan och inelsworna wara så
slake/at the maten anten halft eller intet
kofat skulle genom durchlopp utsläppa/
eller skulle the af andra skarpa tilflytan-
de wätstor esom oftast retas til wät/ el-
ler tårer/ eller med wäder beblandad stols
gång/ så lära these watn i alla thesa
måhl wisa god werkan/ genom these
skarpe wätstors tempererande och af-
sköliande/ samt tarmarnas lindriga
sammandragande. Skulle en plågas
af twinsoot förorsakad af mesenterii el-
ler tarmalens och theri inswepte miöf-
ådrors och fiörtlars förstoppelse/ som
förhindrar/ at then närande saften eij
får komma til hiertat och blodet/ och
mes

medelst thet til andra lemman i kroppen;
så lærer han här med Guds hielp siä
boot. Har någon klimpar i lifwet sto-
ra som waalnötter/ ägg/ eller ock större/
förorsakade af the nu nämde tarmalens
förtlars förstoppelse/ eller ock af the
förtlars vpsvulnad/ som i omento eller
feet-nätet sittia / lærer han sinna / huru
thetta subtile spirituösa waten lærer tijt
åth genomträngia och förstoppelserna
yppna/ samt swulsterne förminska.
Vlägas någon af hiertångslan eller
hiertklappande (hwar emot i sommars
skedde god cur) af dänningar och swims-
melse/ kan han här sinna liisa. Fin-
ner någon för mycken hetta i blodet/
som herrörer af alt för starkt blodets
iäfsande i hiertat och ådrarne/ så at han
at then ordinarie luftens indragande en
kan sinna någon lindring och vpsfrisk-
ning/ kan han blifwa swalkad / i thet
the oliachtige skarpe salt/ som sig för-
mycket i blodet samkat/ blifwa af wat-
net löste och vtförde; här af är ock
prof skedt/ i sommars. Är någon tvärt
emot alt iemt kulen / och kan nästan
mitt

mitt i sommaren ey hålla sig warm/
förorsakadt af alt för litet blodets jä-
sande; anten för thet / at thet i sig sam-
fat en förstor ymnoghet af tiocka/ jords-
achtiga/ sura eller salta fixa particler, els-
ler smärsta delar / eller ock af thes sub-
tileste och spirituosiste dehlars förmin-
skande genom långa sjukdomar / starka
afläpp och afgånger / eller för thet / at
thet intet ränfas och purificeras, som
sig bör i lefwren/ mialten/ niurarne etc.
Then samme warder med Guds hielp
finnandes / at thes naturlige warma /
genom thet til smaken fuller falla men
til kraften upwärmade watnet / lärer
igenkomma / sedan thet the tiocke och
fixa blodets dehlar söndrat och minskat/
och förstoppelserne i ofwännämde vi-
sceribus eller inelsswar förtaget. Är nå-
gon melancholisk af sådana orsaker / som
af kroppen härröra / särdeles af then
melancholien, som kallas Hypochondri-
aca, förorsakad gemenligen af obstructio-
ner i nedre bukens inelsswar / och theraf
härrörande blodets / och til folie spiri-
tuum animalium, anten för ringa ymnogs-
het

het eller tioclel / swårighet / eller andra
distemperurer / then lærer hafwa en
god lindring at förwänta / sedan the
subtile Spiritus och ångan / jemte thet
yppnande iärn-victrilet, som äro i thes-
sa källor / fått göra blodet fint och ypp-
nat the nämde förstoppelser.

I Slag inwertes och uthwertes / i fallan-
de soot och så kallade hönsedåningar / i
lanthet / i darrande / och hufwudets
samt andre lemmars motwilliga stakans-
de / i sömnegång och otidiga samt af
mycket drömmar / i maar-ridande och
flere sådana hufwudets och sinnens pas-
sioner, har thet til en dehl redan wist
goda proof / och warder med tiden me-
ra wisandes. **I** Stumma och mörka
ögon / som icke äro så af ålder / i röda
och swulna samt med tårar iemt fly-
tande ögon har thet redan wist åtskil-
liga proof. Men hwad hörslens fehl
anlangar / har iag hwarken wid thessa
källor eller andra funnit stor hielp thet
emot. En war thet i siow / som sin lycht
fick igen / then han på lång tid icke haft.
Från brösttappa / särdeles af skiorbiug
håra

härörande/ såg man förledne sommars
många hielp/ som ock från raklande
och hostande/ som än intet hade särat
lungarne: Men en/ som mot mitt förbud
och inrådande drack om morgonen bit-
bida/ förr än iag ankom (ty källorna
wore icke fringstängde) hafwandes
lungfoten i faggorne/ och född af lung-
sycktiga föräldrar/ fick/ som iag sedan
hört/ med döden betala laget; så går
thet ibland/ när man intet will lyda
theras råd/ som förstånd hafwa om sa-
ken. Mot matfar i lifwet så wäl/ som
mot niursteen skedde i siol goda curer,
som ock mot contracta och frumpna se-
nor. Mot torrwärck och skiorbiugs
gicht fanns och stor hielp/ och bles en/
som af niurstenen pissade blod/ aldeles
befriad. Wattusoten och guulsiukan
gafs då intet tilfalle at probera watnets
kraft emot; wil dock förmoda/ at/ om
någre med sådana passioner wore be-
häftade af en begynnande lefrens för-
stoppelse/ eller andra inelswors/ som
hafwa af de subtil: wattuådrar vthi sig;
skal han derföre finna god hielp/ om ic-
ke

ke passionen reda så länge warat/ at in-
elssworne äro murcknade och bortsläms-
de/ emedan då är ingen bostwån.
Qwinners förmycket flytande / så af-
den röda som hwita flussen / lärer det
med sin lindriga allunachtighet stilla /
och twert om des förstoppelse befordra
oc pådrifwa/ medelst blodets tuñgiöran-
de och des surachtighets samt slems af-
förande. En fann der ock stor lisa con-
tra impotentiam, en annan contra pro-
fluvium seminis, eller gonorrhæam simpli-
cem. Måchta många wore der/ som af
sura och illa såra been wore swårt be-
skaiade/ af hwilka somlige hielptes; men
somlige/ som hade fistler i kiöttet eller alt
för gamla skadar/ funno ingen annan
ändring/ än at det mycket swidde i såret/
och gjorde at kiöttet i kanterne begynte
se friskare uth; kan stee/ om de komma
igen flera åhr / töra de sinna fullkom-
ligare hielp; ty de wore måst fattige/
och förmådde icke länge uthålla curen.
Jag har bland alla andra sjukdomar/
som gode mineral-brunnar plåga afhjel-
pa/ spart skörbiuggen til det sidsta/
så.

Såsom en passion, hwilken icke allenast
ibland oss är gångbarast af alla / utan
ock är en bestia multorum capitum, en
siukdom / som i hundrade tilfällen och
förställningar sig wiser; och är knapt
någon siukdom i thesa länder / i hwil-
ken han icke wil hafwa handen med i so-
det; ehuru wäl många icke wilja kännas
wid honom för det / som de säya / at de
hela dagen röra sig och stöka omkring i
huset: lika som denne siukdom / sedan
han en gång fått taga inrymme i men-
niskians blod och kropp / stode dermed
at fördrifwas / at man så småningom
och med sackta maaß rullar omkring
wed sina små syflor / och lijka som det
wore mera skam at ha den siukan än
andra; warandes derjämte högeli-
gen at beklaga / at / som det är
en mäcka gångbar siukdom / så in-
billa alle nyss vhr läran komne feldts-
schärs gesäller / Apotekare, badare / Kiars-
ringar och andre sig at kunna heñe rätt
curera, der hon likwäl är af så åtskillig
natur hos åtskilliga personer / at / det den

ena hielpes med/ det skadas den andra
af och i grund stielpes; warandes
månge/ som weta/ så snart skiorbiugg
nämnes/ tala om och föreslå cochlearia
eller leffelkruut/ beceabunga eller backa
pungar/ nasturtiū aquaticum eller wattus
krassa och mera sådant; men/ när en af
skiorbiugg behäftad patient förekommer/
som icke utan största skada och sin hals
fas ruin, tåål dese heziga skiorbiuggs
krydder; då äro de icke hemma/ utan
hålla baaf om berget/ och/ om de få
i Aporeket see ens erfahren Medici re-
cept, som är owanligit/ och bekommer
en sådan patient wäl/ (ty der efter lura
de med flijt) så löpa de dermed/ ut-
tan åtskildnad/ til alla/ som haa alle-
nast ett skeen til skiorbiuggen/ och/ som
någon af dem torde behöfwa twärt es-
mot af de heziga skiorbiuggs krydder/
så fördärfwa de åter en sådan igen/ öka
eller förorsaka hos honom andtappan
och andra tilfällen/ hwaraf han sedan
så småningom döör. Jag måste på
detta stället/ fast än icke så à propos.
B 3

mot

mot min willia/ införa detta flagomål/
emedan mig i praxi (som iag nu snart
innomrikes i 17 åhr föröfswat) beklage-
liga tilfällen esomoftast äro förekomne/
med de siukas största skada. Och til at
komma til wårt fattade ändamål igen/
såsom skiorbiuggen är / som sagt / den
gångbaraste siukdomen hos oss / så har
ock så den milde och nådige Guden oss
med ett des antidotö eller synnerligt mot-
wårn på åtskilliga ställen i wårt R. Fä-
dernesland begäfwat / nemligen med
Suur- Brunnar eller mineral- källor /
hwiilka / om något ting / af grunden cu-
rera denna ledsama siukdomen / när han
icke aldeles skämt blodet och inelsswerne.
Men derföre måste en icke troo / at straxt /
han blöder i tandkörtet / eller får litet
skabb på kroppen / eller blifwer sömnig
eller tung utaf sig / at han då / säger iag /
straxt har skiorbiuggen / eller / om han
den hade / at han vthan åtskilndad eller
förfrågan får löpa til mineral - källan /
och der dricka / så mycket och så länge
honom behagar. Läkedomar / och sär-
deles sådane almänne och förträfflige /
som

som mineral watn / äro tanqvarn gla-
dius anceps in manu furiosi; alt som
man brukar dem til / så kunna de ock
nyttja eller skada. Det är wist / mineral
watnet är ibland de bästa mediciner,
emot skörbiuggen; men tianar dock ins-
tet hos alla / som af honom äro behäft-
tade / eller åt minstone at dricka så fritt /
som en will. Och skulle jag med exem-
pel strida / så wil iag wisa sådana / som
dödt i skörbiuggen / medan de honom
med mineral-källors drickande welat cu-
rera. Swarföre see hwar och en sig war-
ligen före / och hälle icke skörbiuggen
för så lat at afhjälpa / som han är at
nämna. Det äro icke så många weckor
förlupne / sedan en landloperiska vnder-
stod sig at wilia curera en af skörbiugg
illa behäftad förnam man; och / som
han ibland andra tilfällen ock så hade
stora gula fläckar på benen / hwarest se-
norne wore så synswe och hårde / som ett
tårt trä / så wiste den floka qwinnan ins-
tet annat at smörja derpå / än Altheæ
Salfwa; medelst hwilkens fetma swett-
holen så förstoppades / at skörbiuggs

faltet / som det skulle evaporera, drefs
tilbakars til blodet och bröstet / så at
han i många nätter å rad / så snart
sönnen rån på honom / wille förqwäfs
sas; och hade man icke snart med tiens
liga medel kommet honom til hielp / has
de han utan all twilfwel redan warit
om halsen. Sådana sköna proof gör
ra dylika wiist folkslag / och icke des min
dre finnas de / som willia dem förswara /
hwilka wäl wärde äro / at blij deras läres
spån / och proof: emedan det ena canail
le bäst tienar ihopa med det andra.

Det fierde Capitel.

Swad wid detta hälso-wat
nets drickande bör i ackt tagas.

Såsom Herz Archiatern Hiär
ne i sin Tractat om Medewij
Suur = Brunn / angående
denna materien, sig temlig
utförligen haar uthlait / så at härutins
nan intet syns kunna fattas: altså kan
jag

jag denna gången / då tidsens Forthet
för resor och andra nödwändiga sysslor
intet tillåter vidare skrifwa / intet ans
nat / än beropa mig på de samma res
glor / som der äro författade / in til fram
deles jag får bättre tilfalle derom wid
löftigare handla; helst de berörde exem
plaren så äro åthgängne / at intet mera
kan finnas. Dock kan jag icke vnderläs
ta här hos påminna / at såsom desse
och Medewij hälso:watnen i ett och an
nat måhl mycket åtskildnad hafwa / i
det desse mycket starkare af mineralier och
smak äro / och den heziga mineral - spiri
tus af det myckna tilfallande watnet /
som med så öfvermåttan starck språng
rinner / mera diluerad ; altså är nödigt
i acht taga / det man med drickande sig
icke så mycket skyndar / vthan tager der
til något mera tid: helst för dem / som
äro af en delicatere complexion och swas
gare maga; warandes nog / at man 3
glas ohngefehr efter hwarannan sachte
liga dricker / och då något med spake
rande sig rörer / in til des man befin
ner / at magan kan taga något mera es

möt; då en åter kan stiga til brunnen/
och fortfara med 3 glas eller högst 4/
då man åter til wäpnliga spazergängen
skrider/ så länge det föresatta talet är
til ända. Huru högt man kan skrida
til talet af glaset/ då man är i det hög-
sta/ kan intet wist säijas; aldenstund
man måste/ för berörde orsak skul/ wa-
ra försigtig: hwarföre man det lem-
nar ordinario Medico, som bruñcuren
dirigerar, at döma om/ som han finner
dem starckare eller swagare/ wana eller
owana wid brunnscurer. Sedan är
nödigt at taga i acht / det man sig icke
så hårdt binder wid de föresatte reglor
om antalet af glaset; warandes rådes-
ligit/ at/ när det är wackert wäder/
man då dricker et glas/ tu/ eller/ kan stee/
3. mera/ än man eliest sig föresatt/ es-
ter watnet sig då på alt sätt bättre ut-
hielper; Men twärt om/ när kulit/
rågnot/ eller blåswäder är/ och man fins-
ner/ at det biuder förmyckit emot/ kan
man då icke allenast något långsamas-
re dricka/ vthan ock ett glas/ tu eller
kan stee 3 mindre/ än wanliga reglor/
na

na äro/ efter det icke will så fort / och
naturen sig icke så tvinga låter. Afwen
det kan man i andra måhl i ghet taga/
at när man elliest i drickningen någon
swårhet finner/ härrörandes af någon
liten anstötande opaflighet/ som lätteligen
kan förorsakas/ eller det man om
aftonen någon starkare måltid gjordt/
än wanligt/ som ock lätteligen kan hända/
och sömnen derupå mera orolig
warit/ och magan sig altså finner mera
beswårad; då kan man afwen så anta
let af glaset til ett eller tu förminskat.
Efter middagen/ så framt man sig lätt
tare finner/ serdeles emot kl. 4. eller 5.
kan man då ett glas/ 3 eller 4/ lika så
som för roo skull dricka/ om man det
om morgonen / för berörde orsakers
skull/ har underlåtit; i synnerhet de/ som
tilförende sig af brunn-curen betiänt
hafwa/ och wid watudrickningen mera
wane äro. De som af det delicatere
kønet hafwa sin ordinarie räkning/
kunna ock så deras drickning i första
dagarna inställa / och / då de märckia/
det förminskas / kan man åter der til
stris

strida / i den quantitet, som man det släp-
te. De / som äro kalle af naturen / och
af en spädare digestion, kunna / då det
är kalt eller regnväder / låta föra wats-
net til sig i wälslutna bouteller, och hem-
ma för en braafeld betiäna sig af wats-
net med spakerande i stugun / äfwen så
som wid brunnen. Wid purgerande
tages lindrighet altid i acht / särdeles wid
åndan af Curen, då inelstverna af watus-
curen äro något angrepne / och såsom
litet forcerade, då halstwa dosis ofta pläs-
ger så mycket vträtta / som i början af
curen den hela. Derföre kunna de lind-
drigare läkedomar wara rådeligare / som
pillulæ Rufi, pillulæ pestilentiales, pillulæ
usuales, och andra sådana / antingen
allena / eller med litet af massa pillularū
catholicarum acuerade. Doch såsom
starcke bergsmän och annat folk af störs-
re förle i någden bo / kan man dem /
de af lindrigare saker icke röras / med
starcfare saker antasta. Ey det heter :
Duro nodo durus cuneus.

Swad äderlåtande angår / så är här
rust icke af nöden / at alle strida der til /
ey

en heller så tarfsweligt/ som wid Medo-
wii/ der watnet är för den ymnoga
flüchtiga swafwelångans skull/ och wats-
nets mindre quantitet, något hezigare.
Sedan äro ock någre siukdomar/ som
åderlåtandet icke fordra/ såsom vthi
cachexia, der en blir puffig/ fyllig/ och
lika som til watusfoot benågen. Annat
fett folck/ om de icke äro desto hizigare
eller blodfullare (det dese sällan plåga
wara) så trånger det intet der til/ jemo-
wål de/ som af skörbiug/ serdeles de/
som mindre hizige äro/ och mera til sy-
ran inclineras / beswåra. Gfångans
de gichten/ i podagra och torrwarck sy-
nes det icke heller wara rätt stort af nö-
den/ sammaledes i steen- och tartariske
siukdomar. Men som denna materien/
vthi ett så kort begrep at traetera, will
förwidlöftig falla/ kan man consulera
sin Medicum, som wid brunnen sig fins-
ner. An måste iag sättia här til/ at de/
som hafwa spåda och til lungsotan in-
clinerande lungor/ giöra bättre/ om de
sig häritrån afhålla/ eller åtminstone/
om de/ när de af andra passioner der
til

til trängias / icke stiga til många glas /
vthan behielpa sig så sparsamt med dries
kande / som möyheligit. Afwen så / de der
någon begynnelse af apostemer, eller an
nan inwärtas skada / kunna hafwa: es
medan den flychtige och kraftige victri
len dese spåda och swaga partier med
större wärckan angriper / än deras con
stitution det kunde tåla eller lida.

Dese äro de förnämste puncter, som
iag achtat har wara nödwändigdt för
denna gången i förthet at ypteckna;
hwad yttermera bör observeras, skal i si
nom tijd nogare och omständeligare för
klarar. Warandes des förinnan rå
deligit i alt / det man har betänkiande
wid sin medicum, som watnet dispense
rar, rådfråga och sig derefter ställa.

Det femte Capitel.
Om den Diæt, som wid häl
so fällors drickande hållas skal.

S Huruwäl i förberörde skrifter
om Medewij Suurbrunnar/
dens

Denna materien om diæten så klart och
utförligen är handlad/ at det icke synes
kunna vara något/ som deruti vidare
kan tilläggias/ kan iag likwål en oför-
målt låta/ at/ för ofwanberörde orsa-
fers skull/ man här något nogare i di-
æten måste vara / än som brunn-gäs-
sterna i Medewij det här til plåga i acht
taga. Serdeles är at påminna/ det de
sådant misbruk/ som dersammastädes
plågar vara gånse/ noga vndfly. Jag
menar den gästning/ som de med hwar-
andra plåga göra / i det de icke allenast
med åtskilliga rätter hwarandra plåga/
hwarigenom intet annat kan vara/ än
naturen då/ när man dijt kommer at
söka bättring och bot för hälsan / och
altså borde hålla sin pænitence mycket
noga / lider mera/ och man då/ i ställe
för hälsan/ ofta drager större oförmö-
genhet hem med sig; vthan ock at de
gemenligen i detta mål / til at föröka
öfverflödighet/ och til at hafwa så myc-
ket större antal af rätter / låta frambä-
ra åtskillige slags/ som vthi brunn-
curen intet tiens / såsom åtskillige slags
bafels

bakelser/ tortor / pasteyer / Klimpar / af
allehanda sammanhackade saker i sop-
por/ murclor/ och andra dylika skades-
liga tyg/ miölkrätter/ frucht/ och an-
nat sådant. Därföre är icke vnder/ at
de fattige/ som sådant. intet förmå / vs-
tan bli wid sin ensaldiga cur / hafwa
härutinnan för de förmögnare och ris-
ka mycken större förmåhn och wälsig-
nelse; och at sådane/ som djrt komma/
til at icke allenast sielfwe lefwa oordens-
teligen/ vthan och/ genom förberörde or-
saker/ gifwa andran tilfalle at förderfs-
wa brunn-curen/ sinna sig/ efter fulländ-
dad resa/ sellan förbättrade / vthan of-
ta wärre än tilförende / då de sedan de
förmögde skylla helso-watnet/ der de bors-
de skylla sig sielf och sin egen omåttelig-
het / och icke wara så otacksame emot
Gud / som dessa herliga gåfwor för-
medelst sin Guddomeliga nåde behagar
så rikeligen meddela.

Här kan iag icke förbigå ännu några
påminnelser wid diæten gifwa; så-
som först/ at någre åre / som icke alle-
nast tillåta/ vthan ock råda der til / at
man

man om morgonen / sedan man sina
glaas utdruckit / må säkert dricka en sup
eller 2. brennewin / aqua vitæ, magwatn /
och andra slika hikiga ebriamina ; men
detta är ett stort misßbruk / som curen
myckit förwanstar / i dy at desse salta
och hikiga dricker med en flychtig acidi-
det bekaiade afwen det blodet tillsättia /
som man genom watnet söker at affsköl-
lia / och rätt i samma tiid / som watnet
uthur magan sig med blodet förmån-
gar och genom hela kroppen circularar.
Derföre är bättre hålla dermed inne /
til efter måltiden / eller och emot afto-
nen / och ingalunda turbera dermed
wattu-curen om morgonen. 2. Såsom
fruchter och bår denna tiden måst äro
mogne / och af gement folk dijt föras
och försällias / måste man för all ting
tvinga sig / at man icke af sådant förs-
budit slag sig belystar. Den sig icke
derifrån kan hålla / gör bättre / at han
curen inställer / än han sig med sådan
oordning förderfwar. Smultron med
socker och wijn kan anteligen efterlåtas ;
det öfriga är bättre icke tänckia på:
waran

warandes wäl / at sådan tilførsel åth
brunnen aldeles bleswe förbuden.

3. Såsom elliest all råå frucht är skadelig / så är ock med alt annat grönt / åfwenwål ock sallat / man må peppra / ollia och sockra det / så mycket en will. Om radiser och rättickia / samt alla andra rötter wari samma dom. Doch wsti soppor at koka någon körfwel / syra / eller annat sligt / är intet skadeligit ; wsthan heller / särdeles i de hikigare complexioner, nyttigt. Råål / det må wara / hwad slag det will / hwit / bruun / eller blåå / är skadelig / och sparas / til man kommer hem. 4. Angående wijn / så måste de / som magre och hikige äre / besnöya sig med lindrigt Franskt win / eller godt Rheinsk / om man så will. Men de hetiga starka winen / som Canarie - och Chere - säck / Portugiser win / Malwasier och Allikant / äro bättre för dem / som feta / frodige / och kallachtigare äro ; doch så / at om någon en alt för kall maga hade / söks måteligheten wsti de warma och twert om 2c. 5. Sammalunda i tobak / såsom många hafwa sig wänt dertil

dertil/ några pipor om dagen / serdeles
på fastande maga at rökia; så observe-
ras deruthi afwenwål/ at de / som fetta
och flusiga äro/ och benägne til cache-
xiam, måge wål brukat/ jämwål straxt
på sielfwa watnet/ sedan alla glafen äs-
ro tagne; men de / som något torrare
och hehiga äro/ giöra wål emot sig sielf/
om de låta det blifwa. 6. Med sömna
och wakande är samma acht/ at de mas-
gra och torra få sofwa längre; de fetta
och flusiga giöra bättre / om de waka
något mera; ehuru at deras wättska/
och mineral-watnet lockar dem til sömn.

Det siette Capitel.

Om Badande.

Bad som i ofta bemelte suurs-
runnens beskrifning är för-
målt om badande/ tagas af-
wen här ythi alla sina omständigheter
ythi acht; doch med den warning / at/
såsom detta watnet af flychtig wictril är
rika

rikare/ så måste man ock mycket mera
wena det/ som kan skada. Det wari v-
thi tiden/ at en ey förlänge badar / sers
deles i begynnelsen / förr än man igenom
dfande alt småningom der wid
blir waner; eller i myckenheten / i det
man icke straxt sätter sig för diuvt och
förlängt i warma watnet; eller ock vti
hettans grad/ så at man gör så hett /
at naturen derigenom turberas, för än
innerlig hetta / och wätstorna / som tem-
pereras skulle / derigenom få sin förra
eller fast större skarphet. Ey såsom jag
wet / at i Medewij åtskillige / som sin
hälsa lyckeligen återwunnit igenom drie-
fande / hafwa den igenom otidigt ock of-
försigtigt badande åter förlorat / ja of-
ta mera opafelige än för detta hemreest /
som de sielfwe för mig klagat; så är
det här och afwenwål / ja mycket mera /
för ofwanberörde orsakers skul at ta-
ga i acht; det jag i tijd wil hafwa war-
nat / på det om någon igenom otidig-
het råkar i olycka / han icke watnet / v-
than sig sielf sådant må tilskrifwa.
Men om man alt det / som der sammas
städes

städes beskriswit och förestält är / wäl
i acht tager / förhoppas jag / at det icke
allenast så god effect och werckan win-
ner / som wid Medewij / vthan fast myes-
kit större och härligare; för det / som sagt
är / at dessa watn; af mineralier, serdes
les af victrilen, så mycket mera / som de
i Medewij / participera. Sidst wore
bäst / at den som både dricker och badar /
gostwe sig först at något när fullända
sin drick-cur; och / då den förbij / eller
åt minstone / då den i nederstigande är /
då först begynner badet: på det / at han
icke / när han 2. wågar på en gång wil
löpa / går dem båda mistom.

Det siunde Capitel.

Bpteckning af några märck-
wärdige Curer, som / förmedelst
Guds wälsignelse och desse häl-
so-källors brukande / skedde
förledet åhr 1700.

En gammal Fändrich Niels
Bitter / om sina 74. åhr / har
öfwor

öfwer 50 åhr tilbakars varit plågad af
Niursteen/ hwaras o: k hänt/ at han för-
ledne Midsommars kommit til at pis-
sa blod och blodlefrar / med stor och
myckin möda och wäref / til des han
den 16 Juli kom af mig inrådder at drie-
ka af watnet/ då han om natten straxt
fann lisa och lindring från wärkerne/
och sedan småningom der efter begynte
gifwa renare och renare urin / til des
han/ efter några dagars förlopp alde-
les war från både wärker och blodpis-
sande befriad.

Jon Ersons datter i Sättran/ Bris-
ta wid namn/ fick en swulst vnder has-
kan / och wid tung-roten i förklarne/
som liggia vnder tungan/ så at hon
knapt kunde tala; och war swulnaden
så stor/ at man den utwärtas kunde bå-
de känna och see: Hon badade sig al-
lenast några gånger med dukar dappas-
de i det upwärmde brunnswatnet; och
swulnaden förswann.

D. S. S. hade en tid bort at haft en
så förskämd maga/ at han intet kunde
äta/ huru löskokat thet och war/
som

som icke wändes i wäder / och honom
hela dagen upbläste som en trüna / och
om nätterne ramlade det så i honom /
at det ock upwäckte de / som hoos ho-
nom såfwe; och ehuruwäl deremot åts-
killiga medicamenter brukades / wille
det doch intet hielpa / för än han sig af
brunns-curen betient / då han aldeles
der ifrån befriades.

Hustru Kirstin Erichsdotter / från Kär-
na i Folkerna / har i 4. åhr haft en flus
på ögonen / at hon intet wiste af / än
de skulle gå ut; hon drack wätret i 8
dagar / och twettade ögonen dermed;
öfwerwan wärcken / och förgick swulna-
den öhr ögnelåcken mestendehls / så at
hon / efter hon fann sig wäl / blef för-
orsakad at komma andra gången igen /
sedan hon några dagar varit hemma.

Pehr Johanson i Grillstad / i Killa
Söchn / har i många åhr tilbaks wa-
rit så plågad af tårr wärck i högra
roon / at han deraf ey allenast illa hal-
tat / uthan föga kunnat gå: drack al-
lenast några dagar / innan wärket så
stillades / och senorne / som varit styf-
we

we och Frumpne / så smidige blefwe / at
han kunde hwar morgon / när han wils
le / gå hemma ifrån (som war öfwer en
half mijsl från Källorna) och tillbaka
igen.

Hustr. Margreta Eriksdatter / från
Dwarnbacka i Skultuna / har i måns
ga åhr varit plågad af en swår andes
täppa / och hufwudwårck: drack 8 da
gar / och öfwerwan andetäppan och
hufwudwårcken.

David Olsson i Sättran / om sina
77. åhr / har öfwer ett åhrs tid varit
häftad af en mächtig stark torr hosta /
som honom / serdeles om mornorna / he
la timan och mera så ansatt / at han
intet annan wiste / än både lefwer och
lungor skulle gå sönder; Desß utan har
han hela wintren haft sådan maatleda /
at han föga fått ned något / war der
jemte plågad af en swår andetäppa /
som förhindrade honom / at gå någon
hwart; hostan blef borta / appetiten
kom igen / och andetäppan minskades /
så / at han kunde marchera icke allenast
til och från Källan (som dock war från
byen

byen moot 1000:de steeg) vthan ock
kunde stöka fring hela dagen.

Hustru Brita Persdotter/ från
Ringwala i Kijla sochn/ har öfwer
2 åhr varit fast alla dagar plågad af
hiertklapning och swår andetappa. För
hwilken hon ey kunde gå ett musquetes
skätt/ vthan hon skulle ofta sitta stilla:
drack af watnet allenast några dagar/
och blef så föör/ at hon kunde gå af-
ton och morgon til ett tårp kallad Ny-
by/ wid pass en half fierdings wäg is-
från Källorne/ vthan något meen; och
fast hon ibland med flijt sökte gå fort/
at försökia/ om passionerne skulle igen-
komma/ så kände hon dock intet af dem;
drack allenast 9. dagar.

G. E. S. hade/ förutan många an-
dra skiorbiugs accidentier, ock den an-
stöten/ at han af en olidelig tårn hetta
ey kunde lijda sängeklädren på sig / ja
icke lakanen en gång; och/ som anden
tycktes willia honom många gånger
yndgå/ serdeles om nätterne / nödgas-
des han stija upp/ och låta upp alla
fönstrer/ at få frij luft; drack af källor-

na några weckor/ och blef/ genom Guds
bistånd/ qwitt denna och andra leds
sama plågor.

Hustru Elisabetha Anders-dotter/
från Wåsterkurbo i Färnbo/ har i
många åhr tilbakars warit plågad af
Moderpassion, som begynt som ett nys
stan/ nedan för och kring om naslan;
har defutan haft ett starkt kråkande/
til 5 à 6. gånger om dagen / af en så
suurachtig materiå, at hon henne giort
ömtåndt til några dagar; hon har icke
kunnat (serdeles förledne sommar)
så ned någon maat utan med truug:
hon drack allenast 9 dygn / och fick så
dan appetit igen / at hon med stor mös
da kunde töfwa til middagen; vpkaste
ningen blef ock så fullkomligen borta /
och gick med glädie hem igen.

W. på H. har i långan tijd haft en
starkt flus på hufvudet med en wärck
på wänstra sidan om munnen / och en
så starkt kiöld i både händerne / at hon
nu mitt i sommaren ey hinnt hålla dem
warma / utan måste som tidast wärma
dem för elden; och som hon för 20.
åhr

åhr sedan haft slag i 3. åhr på wenstra
sijdan / hwarföre hon då fann boot
wid Medewij/ så war hon rädd för
samma anstöt nu och så; desutan war
hon så tung och trött af sig/ at hon
föga årkade gå utur stället; drack af
källan 10 à 12. dagar/ och fann sig så
wål/ at hon önskade sig en så bättre
hälsa i alla sina dagar/ än hon nu wid
desse brunnar igenfätt; appetiten/ den
hon en tijd bort åt förlorat/ kom och
igen.

Herz Pr. i R. fick för några månads
der/ förmedelst en hastig och swår dröm/
en starck hiertklappning/ som honom
dageligen/ särdeles om mårnarna plås
gade; när han första gången druckit/
war han frij från hiertklappningen så
wål den dagen/ som de andra/ han
brunn:curen brukade.

Sahl. Capellanens i Kijla sochn änes
tia/ har i 10. åhr tilbakars sammans
dragit en wärck i wänstra låret/ hwilken
henne/ icke allenast wid gående/ myckit
förolämpat/ utan giort/ at hon nu på en
lång tid en funnat hielpa sig sielf vthur

fången/ eller en gång wånda sig. Def-
utan har hon ey mæktat röra samma
arm ifrån sidan: drack 14. dagar/ fick
kraften aldeles igen i armen/ och öfwer-
wann wårken i låret.

En timmermans Hustru från Sahl-
berget/ hade på högra foten åthskil-
liga såår / stora som slantar/ och benet/
samt foten/ swullet: drack allenast och
badade sig några gånger; hwaras så-
ren igenlåstes och swulnaden förgick.

Kirstin Bengtsdotter/ från Millings-
bytorp i Komfartuna / låg i förledne
wintras i ögnewårck en hel månad/
hwarefter hon blef helt blind på wän-
stra ögat/ så at hon dermed ey kunde
see dagen: drack allenast 7. dagar/ och
twåttade ögat med watnet/ och kom så
wida til synen på det samma/ at hon
kunde åtskilia och see fönstren i min
kammrar/ och säya/ huru många de wor-
re/ samt wiste/ hwar papperen lågo
på bordet; men/ som hon ey längre kun-
de förblifwa för mangel af uppehälle
och kiöldens annalkande/ måste hon
med curens fortsarande uppehålla til
annat åhr.

M. D.

M. D. S. S. hade i några åhr haft en swaghet på synen/ at han i medelmåttig distance ey hade kunnat see/ det andre friste i ögonen på samma åtskildnad wäl kunde läsa eller see; som til exempel; det/ som war skrifwit på Epitaphierne i kyrkian/ eller prästen på prädikstolen/ så at han honom kunde igenkänna: När han sig någon tiid af brunns-curen betiänt/ fick han så frist synn/ at han ock kunde see/ och med ögonen åtskilja/ det andre icke uthan perspectiv kunde sköna.

Anders Jacobsson/ från Sågen i Sahla sochn/ har alt sedan förleden Kyndersmessa/ haft en så stark wärck och styfhet i ryggen och senorna wid ryggbastet/ at han ey kunnat röra ryggen i det ringesta på någon sida/ utan at wända hela kroppen med/ och måste derföre gå raker som en stoor/ med en fiäpp i hwarthera handen/ småningom foot om foot framstridandes; Desz utan har honom plägad en flygande torr wärck i lären/ knänen och benen/ alt in til tåändarne; han drack i 14 dagar/

C 3

och

och blef så frisk och färdig i ryggen / at han kunde wända sig / hwart han wille / utan någon wärck. Men benen och knänen woro ännu styfwa och wäres liande; kunde ey längre denna gången uthålla / för brist af vnderhåld och för annalkande fulna mårnars skull.

Hustro Kerstin Erichsdotter / från Westerby i Kumbla sochn / har öfwer 10 à 14 åhr varit plågad af en swår andstäppa / så at hon ey funnat gå så långt / som 2. gånger stufwan war / förr än hon måtte sitta och flåsa / ey annat wetande / än hon skulle släppa andan: kunde / sedan hon sig af brunns-curen beskiänt / gå hela 4. dels mijlen utan möda.

Hustro Brita Johansdotter / från Lövretårp i Flåckerbo / har långan tid varit styf i hela sin kropp och leder / hade ock haft en wärck i 30. åhr på högra armen / i leden och beenpipan utföre: drack intet mer än 6. à 7. dagar / förr än wärken i axlen minskades / och hon blef lätt och smidig i hela kroppen; hon har desutan / hela långa tiden / intet fun-

kunnat fördraga något ordinarie sött
wattn/ utan/ när hon det druckit/ fått
sådant wred och ref i magan / at det
swartnat för ögonen / och hon welat
swijma; hwarföre gick hon några da-
gar/ och betänckte sig/ förr än hon tor-
de wåga at dricka af detta mineral-wat-
net / af råddhoga / at få samma passi-
on i magan; men/ som hon änteligen
tog mod til sig/ drack deraf/ och fann
det icke sökia eller skada sig / ty ös-
kade hon på dageligen med drickande
til 15 glaas/ utan något meen/ och fått
i alla sina passioner lindring.

Brita Erichsdotter / från Stam-
mora i Färnbo / har wid 20. åhr til-
bakars haft en flus på ögonen / och ös-
gneläcken / hwaraf desse blifwit så swul-
ne/ at/ när hon komm til brunnen/ kun-
de man söga see til ögonen på henne /
hon såg och lifka som genom en röök:
drack allenast och twettade ögonen i 8.
dagar / och fick den ändring/ at icke als-
lenast ögneläcken kunde vplystas och
hållas / som de borde / at man kunde
see hela ögat / utan sade sig nu see kuns-
na myckit klarare. Same

Sammaledes hade Eric Olsson /
från Berg i Byschohn / en storck fluss på
ögonen öfwer ett half åhr / hwaraf ös-
gneläcken ey allenast wore säre / vthan
kunde ey heller vplystas / så at man kunde
see något af ögonen : drack och tvets-
tade sig 8 dagar / och kunde väl lyfta
vpp ögneläcken / som ock blef aldeles frij
från sårnaden på dem ; men på synen
war än något feel / så ock tårades ögo-
nen ännu något.

Margreta Persdotter / från Qvarns-
backan i Skultuna / har sedan Juul
haft mäcka storck värck och ref i ma-
gan / och måste alt / det hon åt / fasta
vpp tilbakars / och såg vid ankomsten
til källorna / så bleef och mager vth /
som hon skulle vara half död : När
hon hade druckit några dagar / fick hon
sådan värck i hufvudet / och sådant sö-
kiande i hela kroppen / at hon icke förs-
mätte see vpp eller röra sig ; ty vatnet
gref några stora maskar an / som hon
hade i lifvet / hwilka ock / efter några
dagar widare drickande / måste per se-
des sin foos / af hwilka 2 stycken wore
wid

wid pass en half aln länge. Sedan
begynte hon dageligen bättras/ appeti-
ten kom igen/ vpkastandet förswan/ och
hon blef dageligen friskare/ både til hy
och fraster/ til desß hon sund och hels-
bregda bortgick/ efter 13 dagars dricks
ande.

Lars P: sons / Gästgifwarens son i
Brunbäck / har för några åhr sedan /
efter en heftig hezig feber fått slag på
högra sidan/ så at han ännu wid an-
komsten til brunnen ey kunde röra hö-
gra handen från sidan / eller föra fram
högra benet/ utan stort besvär: han
drack icke länge/ förr än han kunde lys-
ta upp armen öfwer hufwudet / och fö-
ran fram och tilbakars / samt tog wid
slutet på at gå temmeligen wäl.

Karin Hindrichs dötter / från Mes-
lind i Norbergs sochn / hade / wid an-
komsten til brunnen / en förfärlig huf-
wud:wärck och en inflammation i ögat/
så at det war rödt / som ett kiöttstycke/
med jämt tårarnes flytande: drack als-
lenast 8 dagar / och twettade sig; och
alt förswann.

Desse

Deſe äro de märckwärdigaste obser-
vationer, förutan många andra som
för mangel af rum och tiid icke så kunn-
na anföras. Förmodar framdeles /
då GUD den högſte curen widare wäl-
ſignandes warder / det nogare at ups
ſättia / dem ſom ſlika paſſioner hafwa /
til exempel och vnderättelſe /
men aldrum äft
Gudi allena til Prtjs och Abra!

Böön wid Suurbrunnar.

Gode och barmhertige Gud / iag
arme ålendige menniskia befinner/
bekänner och flagar / at iag vthi Adam
och Eva, och alt sedan, igenom min egen
synd / är illa råfat i frænkhet både på
kropsens och själens wågnar / ja vthi
timmelig och ewig dödzfara kommen;
Men efter tu o gode Gud / tig öfwer
thet arma Menniskio Slåchet vthi sin
blod liggande nådeligast förbarmat
hafwer / och icke allenast tig sielff til en
hielperisk lefwande Hålsobrunn utgif-
wit / hwarigenom våra synders frænk-
heter helade / och wij til thet ewiga lif-
wet behållne warda; Behan och me-
dan wij i thenna werldene / efter thet
lekamliga sundheten börom stråfwa /
och tig therutinman tiåna / så låter tu
och thesljikes af jordene lekamlige läke-
domar upwåra och hålsobrunnar up-
springa. Ty tackar iag tig för thenna
tin gode wålsignelse hierteligen / och bes-
der / serdeles nu / tå iag är kommen så-
dana hålsomedel / som tu i thesse brun-
nar

nar förwarat hafwer / at nyttia / at
tu wille tå för all ting hela min fattiga
fiäl / thet är / mig alle mine synder för-
låta / och nåde til mitt lefwernes bätt-
ring mildeligen förlåna; Och ther tin
gode och behagelige willia så woro / til
närwarande cuur en god wålsignelse bes-
skåra / och hwar gång en dråppa af titt
nåderwatn insprengia / på thet iag med
en sund fiäl må obehindrat min fallel-
se utföra / titt aldracheligste namn til
åhra / och tin stridande församling til
tiånst / jämbwål min fiäl til ewig salig-
het; Til theß tu mig til titt herlige rijs-
fes lefwande watukållor warder omsis-
der förfråmiandes. Thet höre Gudh
Fader / för sin fiäre sons Jesu Chri-
sti förskyllan skull / Amen.

De 3 Måns Loffsång v. 76.

I Brunnar låfwer **HE**Xren/
prisser och vphöjer honom
ewinnerliga.

